

Calamiteitenbeleid waterschaarste *handelingsperspectief bij extreme droogte*

9 september 2026

Commissie Voldoende water
en droge voeten

Aanleiding

- Motie ‘Verkenning en Opstellen Calamiteitenbeleid Waterschaarste’

“Een beeldvormende bijeenkomst rond de kennisverbreding en verdieping van calamiteitenregeling voor waterschaarste te organiseren. Daarin wordt o.a. het bestaande calamiteitenbeleid, de (on)mogelijkheden voor sturing van het watergebruik door het waterschap in een dergelijke situatie, de technische en juridische mogelijkheden om te komen tot toedeling bij waterschaarste en eventueel daartoe benodigde onderzoeken/gegevensverzameling toegelicht.”

- Actuele doogtesituatie 2026 + Debat aanhoudende extreme droogte van 20 augustus

Actielijn 1: het handelingsperspectief extreme droogte met prioriteit oppakken.

Actielijn 2: strategisch inzetten om de watertransitie te versnellen en het watersysteem robuuster te maken.

Actielijn 3: mogelijkheden voor (korte) middellange termijn optimaliseren en benutten.

Opzet presentatie

- A. Waterverdeling en sturingsmogelijkheden bij droogte (Mark Elzerman)
- B. Onderzoek Handelingsperspectief bij extreme droogte (Steven Menkveld, Haskoning)
- C. Juridische context (Marc Strikker)
- D. Vervolg (Mark Elzerman)

Einddoel...

...een landschap dat weer beter in staat is water vast te houden en door te geven aan de toekomst.

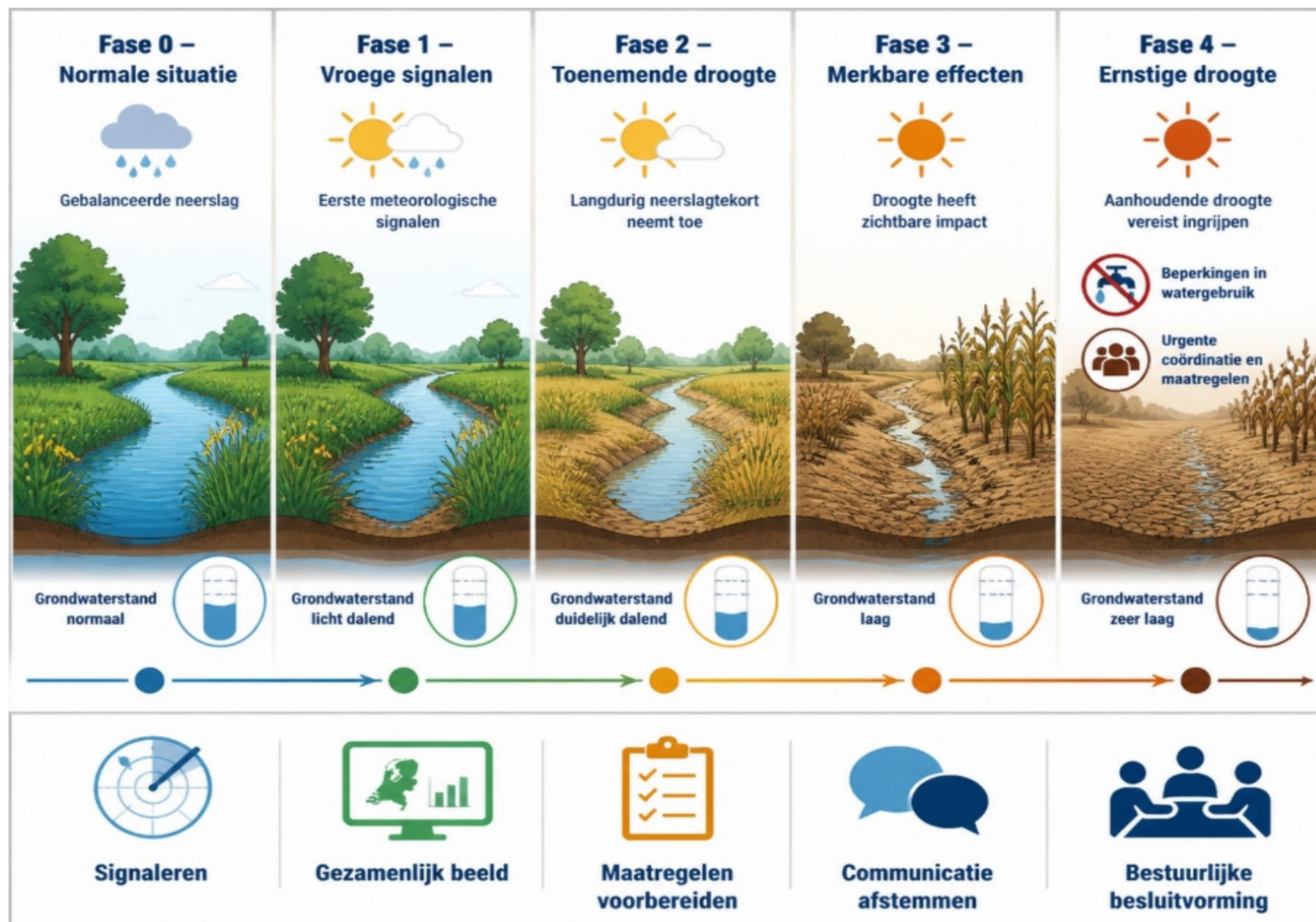

Actielijn 2: strategisch inzetten om de watertransitie te versnellen en het watersysteem robuuster te maken.

- Desondanks zullen droge (en natte) omstandigheden zich ook in de toekomst voordoen.
- **Welke (on)mogelijkheden voor sturing van het watergebruik door het waterschap zijn er in een dergelijke situatie?**

Waterverdeling en Sturingsmogelijkheden bij droogte

Droogteagenda en droogteprotocol

- Droogteagenda
→ Definitie opgave en verdeling over partijen.
- Droogteprotocol
→ Uitlijnen van acties, maatregelen en communicatie.
→ maatregelen van álle partijen.

Sturingsmogelijkheden

INSTRUMENTENKOFFER DROOGTESITUATIE

De volgende knoppen hebben wij om te sturen:

NORMALE SITUATIE

DROOGTESITUATIE

1. PEILBEHEER:

stuwen hoog houden en water zoveel mogelijk vasthouden

- Hoog stuwen tenzij

- Maximaal waterconservering

2. WATERAANVOER:

maximaliseren aanvoer vanuit België en kanalen

- Wateraanvoer conform verdeling Watak en afspraken Vlaanderen

- Maximaal waterconservering

3. OVERIGE BEHEERMAATREGELEN:

- o.a. sturing via maaibeheer

- vaarverbod kritische trajecten
- vispassages sluiten
- beken aan het infuus

4. ONTTREKKINGSVERBODEN OPPERVLAKTEWATER

- beperkt jaarrond onttrekkingsverbod.

- getrapt uitbreiden onttrekkingsverboden.

5. ONTTREKKINGSVERBOD GRONDWATER

- Voorjaarsverbod beregening van grasland
- urenverbod beregening voor grasland

- uitbreiding verboden naar flexibel gebied (1 april)
- wel/niet inzetten 5% regeling grasland beregening.

Doel: zoveel mogelijk water vasthouden en beschikbaar houden voor mens, natuur en landbouw.

- Normale situatie: maatregelen gericht op voorkomen van een droogtesituatie.

→Water aanvoer waar mogelijk, water vasthouden waar mogelijk, regulering onttrekkingen.

- Droogtesituatie: aanvullende maatregelen waar mogelijk.

→Maatregelen ter bescherming functies en doelen.

Sturingsmogelijkheden

Veel sturingsmogelijkheden zijn nu al verankerd in ons regulier beleid.

Schematische weergave droogteproces oppervlaktewater

Droogteproces oppervlaktewater

Waterpeilen op niveau

Maximaal conserveren

- standaard jaarrond statisch streefpeil ten behoeve van waterconservering.
- Statisch streefpeil niet verlagen bij functie verandering.

Waterpeilen onder grenswaarde

Verbod laagwater kritische vaarttrajecten

Onttrekkingsverbod oppervlaktewater

- Halfjaarverbod, elk jaar van 1 april tot 1 november.
- Tijdelijk onttrekkingsverbod oppervlaktewater.
- Permanent onttrekkingsverbod oppervlaktewater

Beheermaatregelen droogval beken

- Water vasthouden met stuwen
- Kritieke beken aanvullen grondwater
- sluiten/knijpen vistrappen
- Water vasthouden met begroeiing
- Indien mogelijk instand houden beverdammen

Beleid/ Beheer

- Besluit 'standaard jaarrond hoog streefpeil tenzij'

- Besluit niet verlagen statische streefpeilen bij verandering van grondgebruik

- Automatisch verbod als waterpeil onder bepaalde waarde komt, via dashboard in te zien door verhuurders/ vaarrecreanten

- Invulling van artikel 1.12 waterschapsverordening.
- Werkwijze op basis van berekening percentielen afvoer.

- Besluit Droogtescenario
- Besluit 'beken aan het infuus'

werkinstructie t.a.v. peilverlaging stuw:

- Stuwen staan altijd in hoge stuwstand tenzij:
1. Wateroverlast dreigt (met schade) als gevolg van overstroming
 2. Omstandigheden ná 1 april te nat zijn om het land op te kunnen voor benodigde zaai/oogst/plantwerkzaamheden en/of grondbewerking
 3. Omstandigheden te nat zijn waardoor opbrengstvermindering gewassen dreigt
 4. Het een beek betreft waar stroming en/of vismigratie (gedurende een bepaalde periode in het jaar) belangrijker zijn dan maximale waterconservering (zie kaart).

werkinstructie t.a.v. niet verlagen streefpeil bij verandering grondgebruik:

Dit houdt in dat streefpeilen niet (naar beneden) worden bijgesteld bij functieverandering. Bijvoorbeeld wanneer grasland wordt omgezet in akkerbouw gebied of boomteelt of wanneer in beekdal een camping wordt gerealiseerd. De streefpeilen zijn ook het uitgangspunt voor stedelijke ontwikkelingen.

Schematische weergave droogteproces grondwater

Droogteproces grondwater

grondwaterstanden op niveau

Standaard vergunningsvoorschriften

- Voorjaarsverbod beregening grasland (mei – april)
- Urenverbod beregening grasland (juni – juli)

- Vergunningsvoorschriften

grondwaterstanden onder grenswaarde

Onttrekkingsverbod voor beregening uit grondwater

- Uitbreiding voorjaarsverbod beregening grasland naar overige gebieden (april – mei) inclusief tuinen(gras), sportvelden, golfbanen.
- Handelingskader extreme droogte (nog op te stellen)

- Beleidsregel agrarische beregening uit grondwater bij schaarste. (april t/m juli)

- Aanvullend beleid bij extreme droogte

Na 1 augustus geen aanvullend kader voor grondwateronttrekkingen bij extreme droogte

Aanvullend handelingsperspectief

In geval van een extreme droogte situatie is behoefte aan aanvullend, voorzienbaar en geborgd beleid.

- Onderzoek welke aanvullende maatregelen juridisch en bestuurlijk denkbaar zijn bij extreme droogte (onderzoek Haskoning).
- Te verankeren in beleid.
- In aanvulling op bestaand beleid (verder vullen van de instrumentenkoffer).
- Iedere maatregel vraagt een afweging tussen waterbesparing, effect en uitvoerbaarheid.
- Die afweging (incl. besluitvorming) moet nog plaatsvinden.

Actielijn 1: het handelingsperspectief extreme droogte met prioriteit oppakken.

Onderzoek Handelingsperspectief bij (extreme) droogte

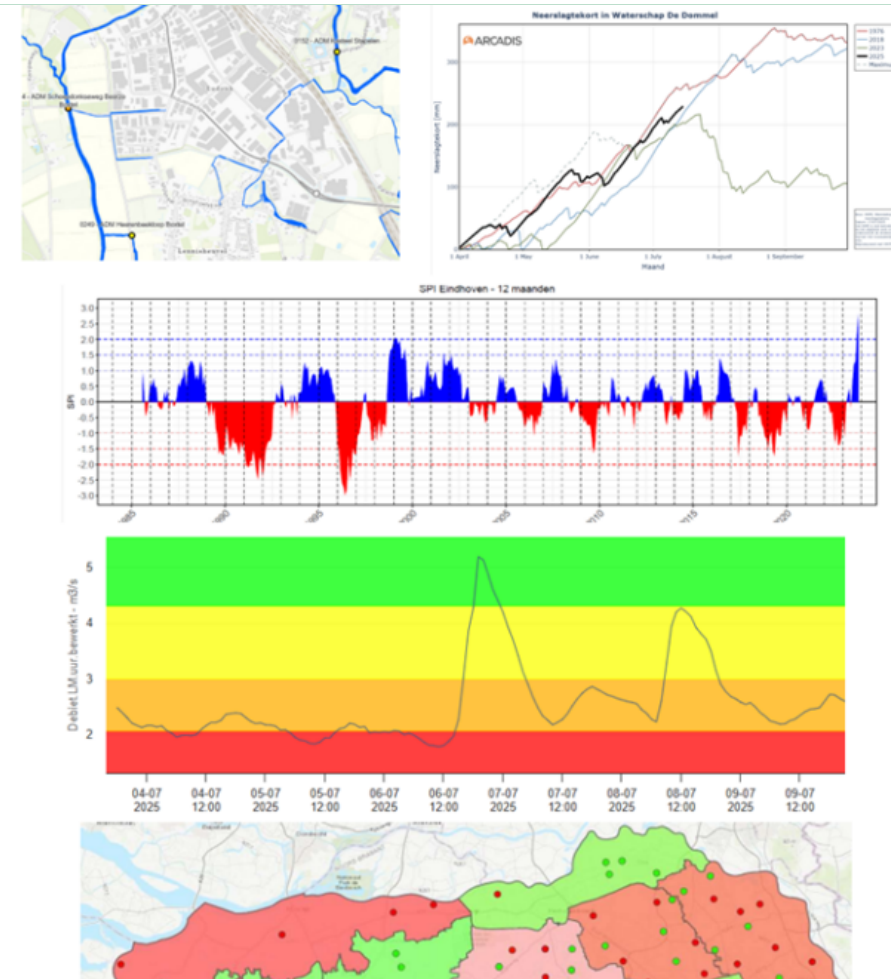
Handelingsperspectief bij extreme droogte

BK7910-HAS-XX-XX-PP-X-0001

Project related

Steven Menkveld

9 september 2026

Waarom dit vraagstuk?

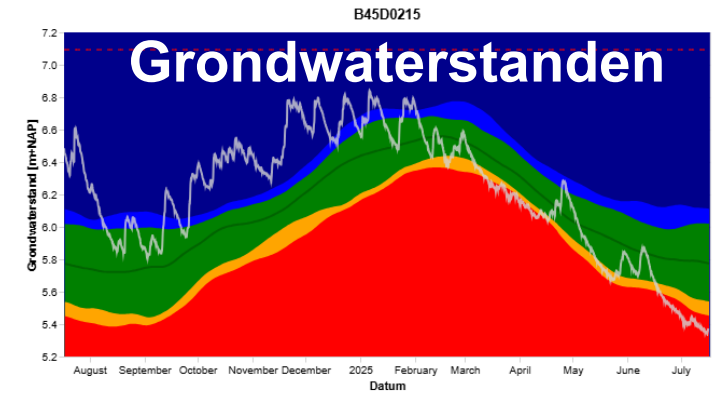
- Droge jaren komen steeds vaker voor.
- Bestaand beregeningsbeleid biedt beperkt handelingsperspectief bij extreme droogte.
- Het bestuur wil eerder kunnen ingrijpen om grondwatervoorraden en natuurwaarden te beschermen.
- **Doel: Objectieve criteria én juridisch houdbare maatregelen.**

Handelingsperspectief bij extreme droogte

- Hoe definiëren we extreme droogte?
 - Om invulling te geven aan voorzienbaarheid is een heldere definitie van extreme droogte van belang. Wanneer is sprake van een bijzondere omstandigheid en wordt overgegaan tot het nemen van maatregelen?
- Welke maatregelen zijn mogelijk?
 - Focus op grondwateronttrekkingen voor beregening
 - Ook particulier gebruik en sportvelden/golfbanen beschouwd.
- Wat is de verwachte effectiviteit en schade van die maatregelen?
 - Effectiviteit: Besparing in hoeveelheid grondwater
 - Schade: Verminderde opbrengst

Wat verstaan we onder extreme droogte?

- Statistische benadering ligt voor de hand waarbij wordt gekeken naar de zeldzaamheid van de gebeurtenis
- Verschillende mogelijke indicatoren beschouwd
- Voorgesteld: combinatie neerslagtekort en grondwaterstand. Bijvoorbeeld:
 - Neerslagtekort 5-percentiel. Dit is de waarde die eens per 20 jaar voorkomt;
 - Grondwaterstand 5-percentiel. Ook dit is de waarde die eens per 20 jaar voorkomt.

Wat verstaan we onder extreme droogte?

- Statistische benadering ligt voor de hand waarbij wordt gekeken naar de zeldzaamheid van de gebeurtenis
- Verschillende mogelijke indicatoren beschouwd
- Voorgesteld: combinatie neerslagtekort en grondwaterstand. Bijvoorbeeld:
 - Neerslagtekort 5-percentiel. Dit is de waarde die eens per 20 jaar voorkomt;
 - Grondwaterstand 5-percentiel. Ook dit is de waarde die eens per 20 jaar voorkomt.

Tabel 3-2: Beoordeling van de indicatoren in samenvatting

Indicator	Beschikbaarheid van data	Uitlegbaarheid	Complexiteit	Ruimtelijke differentiatie
Neerslagtekort	KNMI	Algemeen bekend	Eenvoudig te bepalen, standaard methode	Beperkte differentiatie (per KNMI-station). Interpolatie mogelijk
SPI/SPEI	KNMI	Minder bekend	Eenvoudig te bepalen, standaard methode	Beperkte differentiatie (per KNMI-station)
Grondwater stand	Dommel portaal	Algemeen bekend	Afhankelijk van kwaliteit metingen en representativiteit	Veel differentiatie a.d.h.v. verschillende peilbuizen
Beekafvoer	Dommel portaal	Eisen verschillen per beektype	Afhankelijk van kwaliteit metingen en representativiteit	Differentiatie o.b.v. een beperkter aantal metingen
Bodemvocht	Bijvoorbeeld OWASIS	Niet algemeen bekend, wel een logische indicator	Combinatie van metingen en modellering	Veel differentiatie

Mogelijke maatregelen

- **Wanneer** er niet onttrokken mag worden;
 - Binnen de dag: urenverbod;
 - Over een langere periode: bijvoorbeeld voorjaarsverbod;
- **Welke gewassen:** bijvoorbeeld onderscheid gras, mais, kapitaalintensieve teelten, overige teelten, sportvelden, tuinen.
- **Waar** er onttrokken mag worden: bijvoorbeeld onderscheid koppen, flanken, beekdalen. Of onderscheid in beschermde gebieden, attentiezones en overige gebieden.

Welke maatregelen zijn onderzocht?

1. Algeheel urenverbod

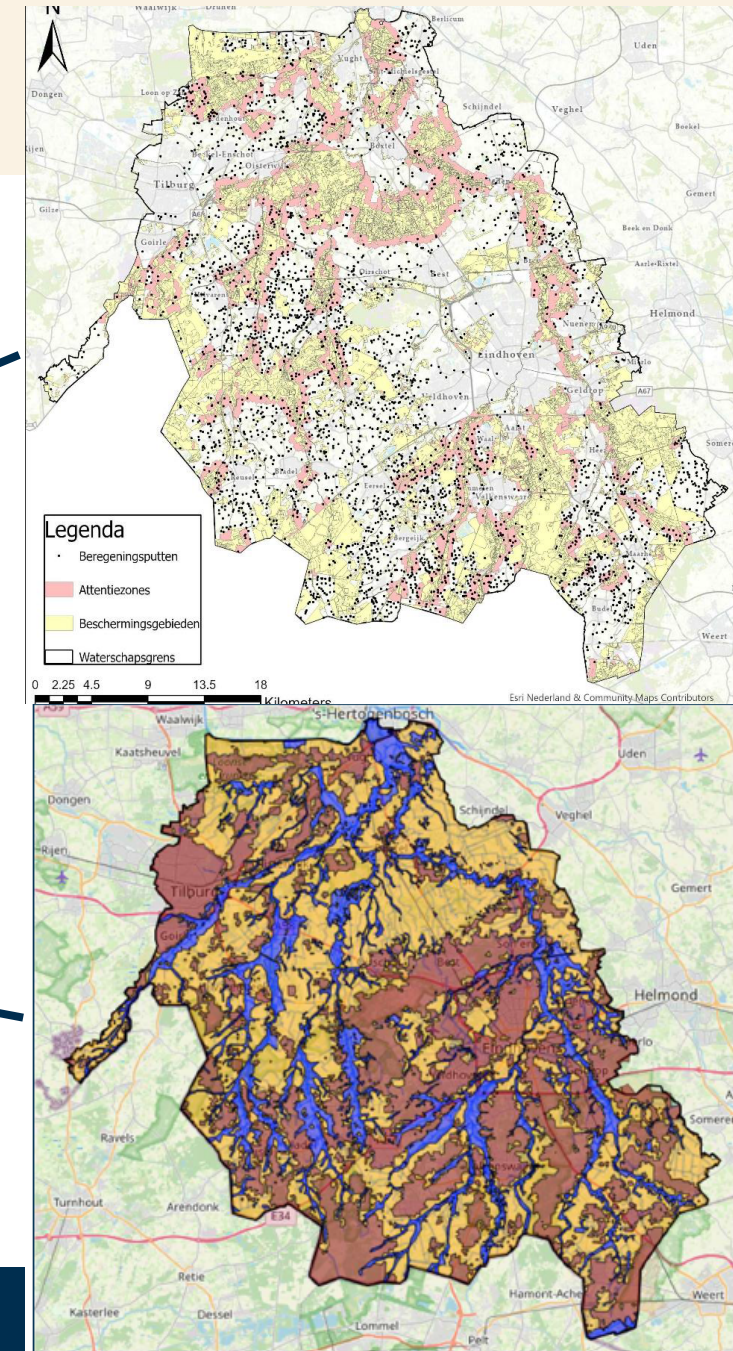
- Geen beregening uit grondwater tussen 11:00 en 17:00 uur.

2. Verbod op basis van gewas + beschermde gebieden

- Strengste regels rond kwetsbare natuur

3. Verbod op basis van gewas + locatie ruggen/flanken/beekdalen

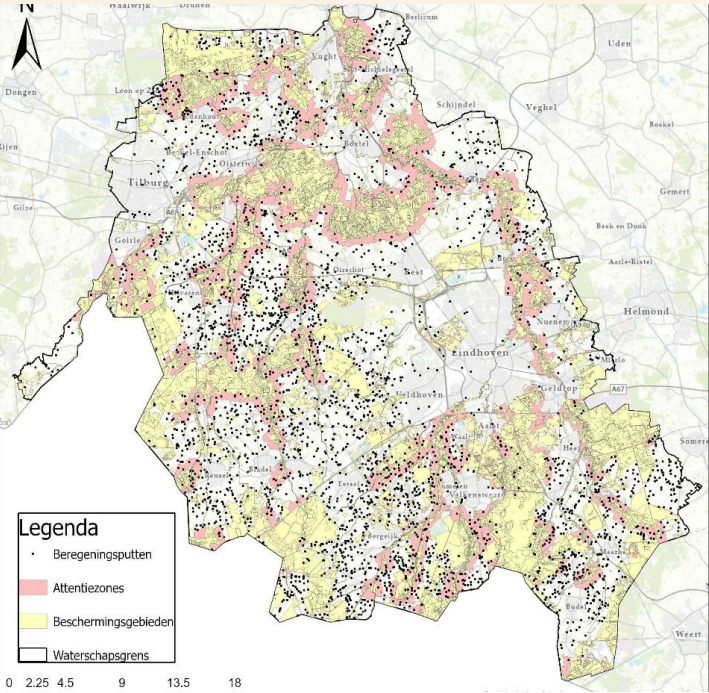
- Strengste regels op ruggen en in beekdalen

Welke maatregelen zijn onderzocht?

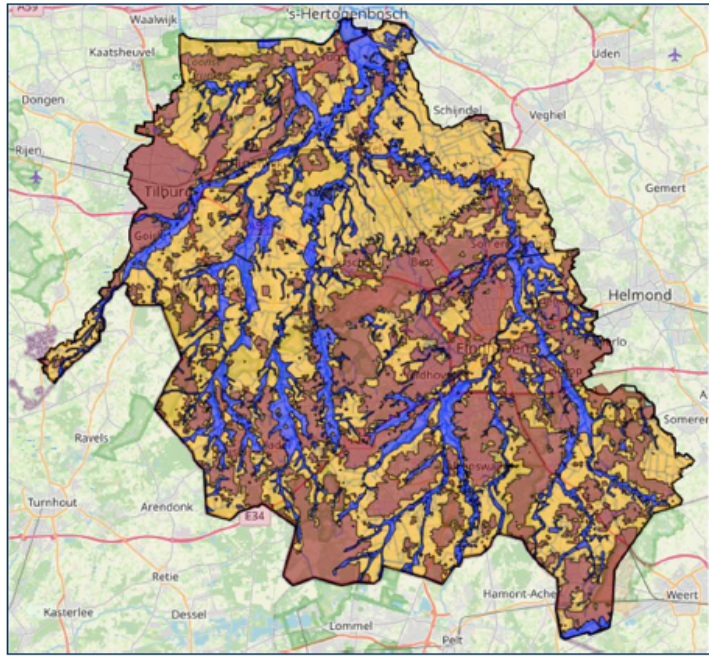
2. Verbod op basis van gewas + beschermde gebieden

Gewas	2a			2b		
	Bescher mde gebieden	Attentie- gebieden	Overig gebied	Bescher mde gebieden	Attentie- gebieden	Overig gebied
Gras	X	X	X	X	X	X
Mais	X	X	X	X	X	X
Kapitaalintensieve teelten	X	✓	✓	X	✓	✓
Overige teelten	X	✓	✓	X	X	X
Sportvelden/golfterreinen	X	X	X	X	X	X
Particuliere tuinen	X	X	X	X	X	X

3. Verbod op basis van gewas + locatie ruggen/flanken/beekdalen

Gewas	3a			3b		
	Ruggen	Flanken	Beekdale n	Ruggen	Flanken	Beekdale n
Gras	X	X	X	X	X	X
Mais	X	X	X	X	X	X
Kapitaalintensieve teelten	X	✓	X	X	✓	X
Overige teelten	X	✓	X	X	X	X
Sportvelden/golfterreinen	X	X	X	X	X	X
Particuliere tuinen	X	X	X	X	X	X

Hoe zijn maatregelen beoordeeld?

Waterbesparing

- Hoeveel minder grondwater wordt onttrokken?
- O.b.v. waterbehoefte en beregend areaal per gewas/landgebruik

Schade

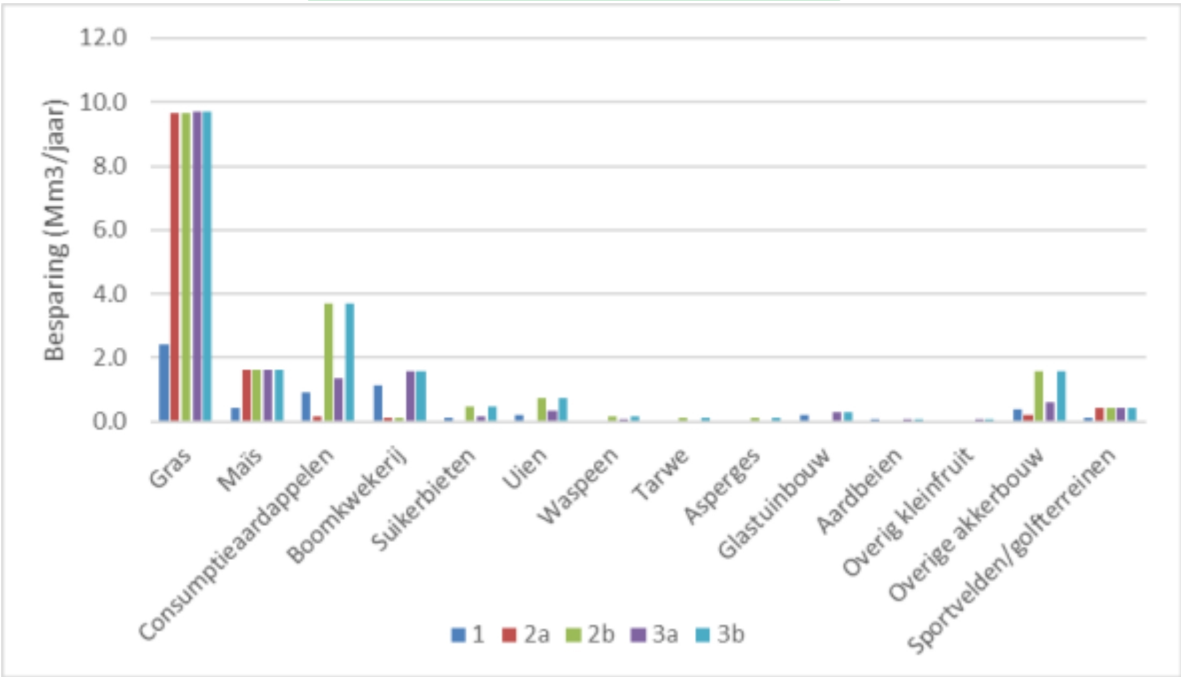
- Wat zijn de economische gevolgen voor gebruikers?
- O.b.v. opbrengst per hectare per jaar

Daarmee ontstaat een bestuurlijke afweging tussen:

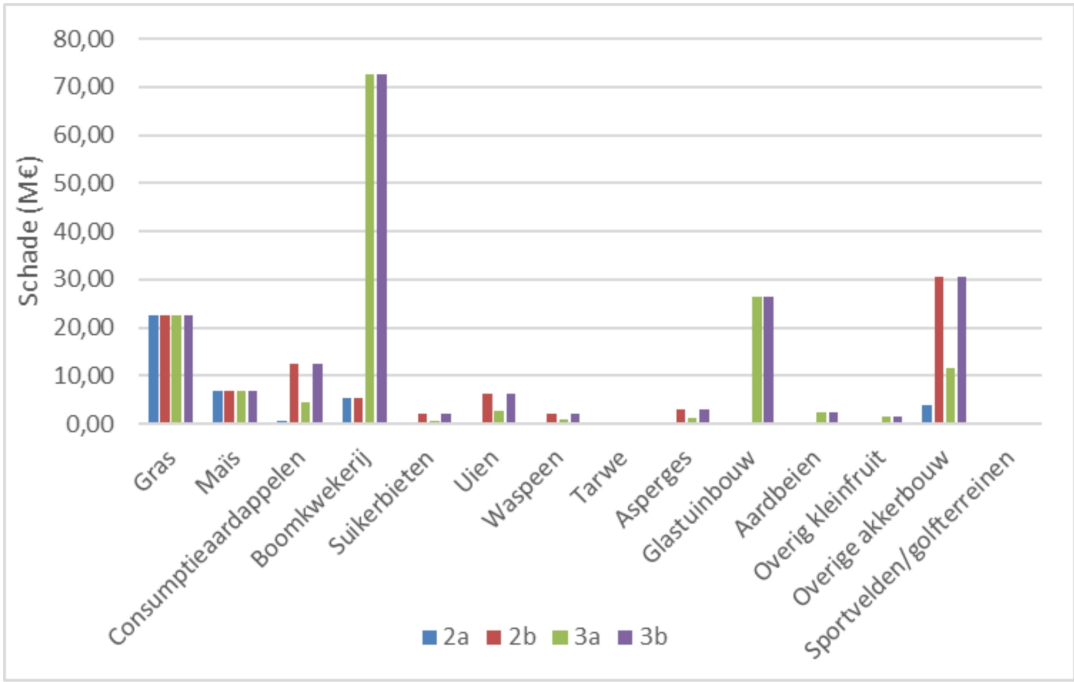
- *Bescherming grondwatersysteem;*
- *Gevolgen voor landbouw, sportvelden, boomteelt en tuinbouw en particulier groen.*

Resultaten: besparing versus schade

Besparing

Schade

Resultaten: besparing versus schade

	Maatregel	Besparing (Mm ³)	Schade (M€)
1.	Urenverbod	6,1*	Beperkt
2a.	Volledig verbod in beschermde gebieden. Elders verbod voor gras, maïs, sport, golf en particuliere tuinen.	12,3	39,8
2b.	2a + verbod voor overige akkerbouwgewassen.	18,7	91,9
3a.	Volledig verbod op ruggen en in beekdalen. Op flanken verbod voor gras, maïs, sport, golf en particuliere tuinen.	16,4	154,9
3b.	3a + verbod voor overige akkerbouwgewassen op flanken.	20,6	189,4

Belangrijke nuance:

- Het overzicht laat de onderlinge verschillen zien, maar de waarden wijken in werkelijkheid af omdat voor zowel besparing als schade een maximum is gebruikt. De besparing zal minder zijn omdat niet het hele groeiseizoen een verbod wordt ingesteld. De schade zal minder zijn omdat niet alle opbrengst verloren zal gaan door een verbod.

Belangrijkste inzichten

- De impact van een **urenverbod** is slecht vast te stellen, maar de verwachting is dat zowel de besparing als de schade beperkt is;
- De grootste besparing komt vooral door beperkingen op beregening van **grasland**, omdat dit het grootste areaal betreft;
- De grootste schade treedt op wanneer ook verboden voor **kapitaalintensieve teelten** gelden, zoals boomkwekerij, kleinfruit en glastuinbouw. Dit is met name het geval van verboden op ruggen en in beekdalen;
- Het **ontzien** van kapitaalintensieve teelten leidt tot een betere verhouding tussen besparing en schade, wat relevant kan zijn voor draagvlak en de proportionaliteit van de maatregel;
- Een verbod op basis van gewastype kan een **risico op verschuiving** van landgebruik geven, waardoor de effectiviteit van de maatregel vermindert;
- De doorgerekende maatregelen zorgen voor een **vermindering van de daling** van de grondwaterstand, niet voor een verhoging van de grondwaterstand. Structurele maatregelen (meer water vasthouden/infiltreren) zijn nodig om de structurele droogtegevoeligheid van het systeem te verminderen.
- De bestuurlijke afweging gaat vooral over de **balans** tussen bescherming van het grondwatersysteem, proportionaliteit, uitvoerbaarheid en draagvlak.

Juridische context

Juridisch kader voor droogtemaatregelen

De Omgevingswet en de Waterschapsverordening bieden een juridische basis om bij uitzonderlijke droogtesituaties tijdelijk in te grijpen in grondwateronttrekkingen.

- Regels voor grondwateronttrekkingen zijn normaal gesproken vastgelegd in vergunningen, algemene regels en beleid.
- De Waterschapsverordening kent het regime van "bijzondere omstandigheden".
- Een relevante bijzondere omstandigheid is "waterschaarste of dreigende waterschaarste".
- Bij het vaststellen van zo'n situatie kan het dagelijks bestuur tijdelijk aanvullende regels of verboden stellen voor grondwateronttrekkingen.
- Deze bevoegdheid is bedoeld als aanvulling op het reguliere beheerinstrumentarium.

Het juridisch instrumentarium bestaat dus al; de vraag is vooral hoe en wanneer dit wordt toegepast.

Juridische aandachtspunten uit het onderzoek

Het onderzoek laat zien dat niet zozeer de bevoegdheid, maar vooral de juridische onderbouwing van maatregelen aandacht vraagt.

1. Begrip 'waterschaarste'

- Niet iedere situatie met zeer lage grondwaterstanden hoeft automatisch als waterschaarste te kwalificeren.

2. Bijzondere omstandigheden

- De regeling is bedoeld voor uitzonderlijke situaties.
- Door klimaatverandering kunnen dergelijke situaties vaker voorkomen, waardoor een goede motivering steeds belangrijker wordt.

3. Proportionaliteit

- Beperkingen kunnen ingrijpen in bestaande gebruiksrechten en vergunningen.
- Maatregelen moeten daarom noodzakelijk, evenwichtig en goed gemotiveerd zijn.

Het niet nemen van maatregelen heeft óók consequenties.

Relatie met het handelingsperspectief extreme droogte

Objectieve criteria helpen om maatregelen juridisch beter uitlegbaar en verdedigbaar te maken

Het onderzoek stelt voor om extreme droogte te koppelen aan objectieve indicatoren zoals:

- neerslagtekort
- grondwaterstanden
- eventueel een combinatie van beide

Meer objectieve criteria bieden

- transparantie
- voorspelbaarheid
- rechtszekerheid voor gebruikers
- een steviger juridische onderbouwing van eventuele maatregelen

Het handelingsperspectief geeft daarmee niet alleen invulling aan waterbeheer, maar ondersteunt ook de juridische houdbaarheid van eventuele droogtemaatregelen.

Hoe gaat het verder?

Hoe gaat het verder?

Op de volgende onderdelen komen we nog bij u terug:

Actielijn 1: het handelingsperspectief extreme droogte met prioriteit oppakken.

- Onderzoek Handelingskader extreme droogte afronden (=input)
- Droogteprotocol ter bespreking in BBG.

Actielijn 2: strategisch inzetten om de watertransitie te versnellen en het watersysteem robuuster te maken.

- Wbp 6
- Verdere invulling beregeningsbeleid en kleine onttrekkingen.

Actielijn 3: mogelijkheden voor (korte) middellange termijn optimaliseren en benutten.

- Zoals inzet waterbergingsgebieden, tijdelijk aanscherpen peilbeheer (hoog tenzij), extra wateraanvoer, aanpak en mogelijkheden oude weijers etc..
- Wordt in de komende periode uitgewerkt (verwachte terugkoppeling in Q4).

Vragen?